

Кузьмич Інеса Сергіївна
студентка 2 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
д.п.н., професор кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

ЗАСТОСУВАННЯ КРЕАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ МАЙСТРІВ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА РІВНЕНЩИНИ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА» В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Декоративне малювання має ужиткове призначення і це зумовлює специфіку педагогічної технології. Воно не виникає спонтанно в дитячій образотворчості, у навчанні домінянтою є оволодіння дитиною технікою декору та декорування. Педагог має привернути увагу дитини до декору як до засобу прикрашання предмета. Декор простий – однорідна фактурна обробка поверхні. Декоративне малювання – цікаве й корисне заняття. Правильно організоване навчання техніки створення декору і декорування сприяє розвитку усіх сфер особистості дитини, допомагає педагогу вирішувати проблеми її соціалізації.

По-перше, декорування предмета стає іноді останнім штрихом у створенні дитиною соціальне) цінного продукту. По-друге, декоративне малювання є чудовим варіантом арт-терапевтичної сесії. Декоративне малювання як творча робота з орнаментом має свої закони і правила. Без їх знання, розуміння, дотримання дитині важко відчувати себе успішною в образотворчій діяльності взагалі. Уміння в галузі декоративного малювання, розуміння його ужиткового значення стають дитині у пригоді, наприклад, під час створення виразного предметного і сюжетного малюнків, у ліпленні, архітектурній споруді тощо. Орнамент може додати предмету (намальованому, виліпленому) більшої вишуканості, досконалості, святковості. Він виступає засобом передачі настрою. Перенесення декору на продукти інших видів образотворчості для досягнення їх образно-естетичної виразності є характерним показником естетичної активності, культури дошкільняти.

Декоративне малювання можна вважати творчим, коли дитина самостійно задумує і відтворює зміст візерунка (набір елементів), кольорову гаму, композицію (ритм — повторення або чергування елементів); наводить приклади можливого використання цього візерунка в інших видах зображень (наприклад, у предметному або сюжетному малюнку).

Засобами навчання декоративного малювання виступають:

- рослинний і тваринний світ, природні кольори та форми;
- світ декоративного мистецтва;

– український національний орнамент.

Педагог вивчає, осмислює, та добирає цікавий для дітей зміст, технологію і моделює методику навчання декоративного малювання, її головними етапами стають «живе» споглядання – абстрактне мислення – практика. Всі етапи передбачають творчо-пошукові дії, високий ступінь свободи дитини і позицію педагога-фасилітатора.

Сьогодні потребує вивчення нових можливостей декоративного малювання для розвитку особистості дитини в період початкової школи. Будь-яка діяльність, організована педагогом для дитини, покликана бути сприятливим середовищем для пробудження, корекції та розвитку усіх сфер особистості і формування позиції «Я у Світі». Науково-методичні пошуки оптимального використання потенціалу декоративного малювання продовжуються і набувають нового змісту. Наприклад, дослідження О. Дронової, Т. Побережникової, О. Поліщук, Л. Шульги переконливо свідчать, що робота з орнаментом становить головний модуль у декоративній діяльності дітей. «Розшифрування» орнаменту є захопливим пізнавальним процесом. Разом з педагогом діти вивчають орнамент, його символіку і закони, усвідомлюють його ужиткове значення, малюють орнаменти, наслідуючи твори народних майстрів, створюють власні орнаменти, трансформуючи природні форми в орнаментальні мотиви, прикрашають орнаментом зроблені предмети-сувеніри.

Робота з орнаментом розважає дитину (краса), покращує настрій, заспокоює (ритм), розвиває (пошук, вибір, прийоми стилізації, перетворення, моделювання), виховує (смак, відчуття стилю, міри, гармонії). Тому орнамент володіє значним потенціалом для інтелектуального та духовно-естетичного розвитку особистості. Педагогічною метою є ознайомлення дітей з орнаментом як формою мистецтва і видом декору, засобом прикрашання, набуття дитиною необхідної компетентності для розгортання власної декоративної діяльності, в якій вона буде самовизначатися і самостверджуватися.

Педагогічні завдання визначаються низкою спеціальних умінь:

1. Уміння використовувати колір як простий декор (зафарбовування) під час малювання.

2. Уміння визначити зміст майбутнього візерунка (стилізовані елементи за мотивами народних розписів, реальні природні форми, фантастичні казкові мотиви).

3. Уміння складати візерунки у смугі за законами орнаментального ритму (повторення або чергування елементів, злагоджене колористичне рішення).

4. Уміння прикрашати орнаментом різні форми, поверхні, предмети за законами прикрашання (єдине колористичне рішення, композиція, узгоджена з формою та призначенням предмета у побуті).

5. Уміння розуміти й адекватно оцінювати виражальні можливості елементів декору (колір як простий декор предмета, орнамент як ускладнений декор) та оптимально використовувати їх у зображувальній діяльності.

У моделюванні педагогічної технології джерелом інформації для педагога стає світ декоративного мистецтва і передусім український національний

орнамент. Він створюється способом трансформації відомих дитині природних форм: квітів, ягід, тварин. Цей орнамент простий, виразний, яскравий, завершений. Він легко впізнається, «прочитується» і досить легко відтворюється ними, тому його доцільно використовувати для навчання дітей декоративного малювання.

В орнаменті завжди присутня особа майстра, відчуваються його фантазія, смак, працездатність, прагнення створити красу на радість усім. Учні легко входять в образ майстра (грають у майстрів) і, наслідуючи його, здатні досягти чималих успіхів у створенні оригінальних візерунків і декоративних композицій [1].

Основними принципами добору матеріалу для навчання декоративного малювання є доступність орнаменту для розуміння і творчого відтворення; цікаве кольорове рішення й техніка виконання; типовість орнаментального мотиву для конкретної місцевості; багаті ужиткові можливості (де може бути застосований такий орнамент) в оздобленні одягу, посуду, меблів, будівель тощо. Практика початкової шкільної освіти накопичила чималий досвід залучення мистецтва народних художніх промислів України до педагогічних технологій декоративного малювання. Це розпис на гончарних та керамічних виробках сіл Опішня, Косова, Дибинців, орнаменти Решетилівських, Полтавських вишивок, Петриківський розпис на папері, дереві, пап'є-маше, розписи дерев'яних іграшок міст Яворова, Ужгорода та ін.

Велику цінність для дітей мають твори майстрів декоративно-ужиткового мистецтва рідного краю – Рівненщини. Насамперед, дітей варто познайомити з творчою біографією і витворами народних майстрів.

Степанюк Вікторія Миколаївна народилася у селі Омеляна Рівненського району. Працює у галузі писанкарства та живопису. Для її робіт характерний лаконізм композиції, вражаюча точність малюнка, поезія образів та знаків і звичайне яйце перетворюється на своєрідну новелу, сповнену любові до всього суцього Матері-землі. З 2002 року учасник міських, обласних, Всеукраїнських, Міжнародних виставок декоративно-ужиткового мистецтва, свят, фестивалів.

Рівненського художника-кераміста *Леоніда Гринбокого* відзначив президент України. Гарант надав йому звання «Заслужений майстер народної творчості України». Леонід Гринбокий викладає у художній школі, є учасником міжнародних виставок та фестивалів. удожник-кераміст, майстер з виготовлення сучасної кераміки Леонід Гринбокий - автор унікальних керамічних писанок оздоблених бурштином. В доробку декоративні композиції, тарелі, скульптура малих форм, керамічна писанка. Своє ремесло передає сину Богдану. З 1989 року майстер учасник численних міських, обласних, Міжнародних виставок декоративно-ужиткового мистецтва, свят, фестивалів.

Подружжя *Дмитра та Олени Яковичиних* розпочали свій шлях пізнання глини у 2004 р., разом із вступом в Рівненський Державний Гуманітарний Університет. Після закінчення навчання, Дмитро залишився працювати в університеті майстром кераміки. В 2013 р народилась сімейна студія гончарства та кераміки «Теракота». На створення такого формату, де кожен охочий може спробувати ліпити з глини, надихнули власні діти, які з цікавістю ліпили та

споглядали за процесом. Подружжя хоч і працюють з одним матеріалом, проте, творять в різних техніках. Дмитро надає перевагу гончарству посуду та ліпленню декоративних скульптур, приймає участь у всеукраїнських конкурсах-виставках. Олена ліпить з пласта, декорує вироби та організовує майстер класи та заняття з дітьми. Творчий тандем Яковишиних працює на благо мешканців та гостей міста Рівне, щоб усім дати можливість доторкнутись до мистецтва художньої кераміки.

Ірина Миколаївна Локшук – майстриня декоративно-ужиткового мистецтва з художнього ткацтва, художниця, викладачка. Живе та працює у Рівному. Приймає активну участь у культурному житті Рівненщини та з радістю долучається до різноманітних мистецьких проєктів. Регулярно проводить майстер-класи по ткацтву у Рівному та за його межами для широкої аудиторії людей, які з радістю опановують ази текстильного мистецтва. А також веде широку дослідницьку роботу з вивчення особливостей традиційних і сучасних художніх тканин Рівненщини.

Кращі напрацювання мисткині та її вихованців експонувалися на художніх виставках місцевого, обласного, всеукраїнського та міжнародного рівня (Рівне, Пересопниця, Радивилів, Острог, Березне, Нетішин, Київ, Бориспіль, Дніпро, Ченстохова (Республіка Польща)). Ірина Миколаївна Локшук є лауреатом обласної премії імені Ганни Леончук за збереження та охорону нематеріальної культурної спадщини (2019 р.), нагороджена грамотами Управління культури і туризму Рівненської обласної державної адміністрації, Міністерства культури України.

Андрєєва Олександра Степанівна – майстриня народної творчості. 1972 року закінчила Рівненський педагогічний інститут за спеціальністю. Кілька років працювала в школі вчителем малювання, вихователем у дитячому садочку. З 1980 року працює в Рівненському міському Палаці дітей та молоді. З довгий час праці в Палаці змінила кілька напрямків діяльності. Керівник гуртка культури побуту, лозоплетіння і понад 30 років займається соломоплетінням. За ці роки соломоплетіння стало улюбленою справою. Бере участь в різноманітних фестивалях та виставках.

Рябунець Людмила Сергіївна розпочала займатися художньою вишивкою та бісероплетінням з 2011 року під керівництвом заслуженого майстра народної творчості України Рябунець Орисі Іванівни.

У своїй творчості Людмила намагається враховувати досвід попередніх поколінь майстрів, працює з музейними та приватними колекціями зразків народної творчості і, зокрема, рідного регіону – Рівненського Полісся, застосовує традиційні матеріали, притаманні для Полісся – льон, домоткане полотно, бавовняні та лляні нитки. Вона володіє понад 70 видами технік вишивки, у роботі використовує різноманітні техніки, які притаманні для Рівненського Полісся: занизування, заволікання, мережки, верхоплут, вирізування, курячий брід, гладь та багато інших. Молода майстриня також розвиває мистецтво бісероплетіння, досліджуючи зразки старовинних силянок, рабушок, а також створюючи гerdани на основі традиційних візерунків вишивки Полісся.

До змісту уроків «Мистецтва» вводять відомості з декоративно-ужиткового мистецтва, його видів та призначення за класифікацією: посуд, одяг, меблі, споруди, речі побутового призначення; про творчий процес майстрів декоративного мистецтва; як виникає задум прикрашання, відбуваються пошуки способів його реалізації; про техніки прикрашання (малюнок, вишивка, різьблення, тиснення, ліплення, випалювання); як досягається довершеність; відомості про розпис, орнамент, символіку кольору та елементів (хвиляста лінія, квітка, птах) як складових декору.

До змісту уроків «Мистецтва» педагог вводить навчання малювання елементів рослинного, геометричного, тваринного орнаменту. Цієї послідовності варто дотримуватися, оскільки інтерес дітей до рослинного орнаменту більший, ніж до геометричного, а стилізованих тварин діти старшого віку малюють краще. Після вправ у малюванні елементів доцільно переходити до малювання розпису. Домінантою занять стає ознайомлення з кольоровим ритмом і ритмом головних та допоміжних елементів. Наступний урок передбачає навчання об'єднання елементів у стрічковий візерунок. Домінантою є оволодіння орнаментальним ритмом. Діти засвоюють принцип повторення елементів (простий ритм) або чергування елементів за кольором, а потім за формою (ускладнений ритм). Отже, методика навчання декоративного малювання передбачає заняття-вправи в малюванні за принципом: елемент-розпис, візерунок [3].

Особливу групу уроків «Мистецтва» становлять творчі дії зі складання власного візерунка або прикрашання декором (окремі стилізовані елементи, розпис, орнамент) предметів чи площинних форм. Домінантою стає активізація самостійних пошуків задуму, вибір засобів його реалізації (композиційний і колористичний ритм), настанова на досягнення довершеності.

Педагог спонукає дітей до використання набутих знань з декоративного мистецтва, навичок з декоративного малювання і творчих вмінь з декорування предметів у предметному, сюжетному малюнках, зліпках, макетах споруд тощо, у повсякденній діяльності під час розглядання творів живопису, скульптури, архітектури, книжкової ілюстрації. Педагог обговорює з дітьми як художники використовують різні елементи декору у своїй творчості [2].

Підготовкою до опанування учнями початкових класів узагальнених способів дій у декоративному малюванні є, наприклад, заняття мистецтвознавчого характеру «Що таке узор?». На ньому розглядають прикрашені предмети, педагог презентує власні творчі орнаментальні композиції. Зміст уроків «Мистецтва» ускладнюється, але не змінюється його домінанта — активізація бажання дітей навчитися малювати гарні візерунки, щоб прикрашати предмети і зображення.

Наступні два-три уроки «Мистецтва» педагог присвячує вправам у техніці малювання стилізованих елементів з наслідуванням творчої манери народних майстрів. Він орієнтується на характерну для молодшого шкільного віку схильність до наслідування, здатність у грі «входити в образ майстра». Разом з педагогом кожна дитина складає власну «таблицю елементів розпису».

Художньо-дидактичні ігри («Склади візерунок за таблицею», «Склади

візерунок за розписом») сприятимуть закріпленню знань дітей про узор і допомагатимуть засвоїти принципи складання візерунка. До того ж такі заняття націлюють дітей на пошук змісту узору (найважче для молодших школярів у творчих завданнях), не чекаючи допомоги від педагога.

Ще одним кроком до творчого пошуку змісту візерунків є художньо-дидактична гра «Де народні умільці візерунки шукали». Вона покликана сформуванати у дітей уявлення про те, що зміст узору можуть визначати і реальні природні об'єкти. Завершальне заняття з декоративного малювання в цій серії має творчий характер, наприклад, «Придумай гарний візерунок». Педагог спрямовує дітей на пошук оригінального змісту. Дитина розуміє, що вона може скористатися відомими джерелами пошуку: за розписом, «таблицею елементів», спостереженням у природі, за власною фантазією. Візерунки виконуються у смугі і діти демонструють засвоєні принципи добору змісту для них і композиційні правила [4].

Педагог пропонує кожній дитині зробити вибір предмета, який хотілося б прикрасити. Для цього він використовує різноманітні площинні форми, які імітують посуд, одяг, предмети побуту, казкові будиночки та інше. Це підвищує інтерес до завдання і націлює на самостійний творчий пошук оригінального вирішення. Діти навчаються творчо застосовувати набуті навички складання візерунків, розписів, розфарбовування з метою надання предмету естетичної виразності.

Поступово для педагога і дітей декоративне малювання стає складовою малювання. Діти усвідомлюють ужиткове значення декоративного малювання і навчаються використовувати техніку декору в інших видах образотворчості, ефективним є використання творчості художників-ілюстраторів, що працюють у кращих традиціях народних розписів. Через тяжіння до наслідування діти легко входять в образ художників-казкарів і створюють чудові малюнки на сюжети відомих та створених ними казок; фантастичні композиції, що відзначаються декоративністю, оригінальним, творчим вирішенням, образно-естетичною виразністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амонашвілі Ш.А. Психологічні основи педагогіки співробітництва. Київ. 2001. 168 с.
2. Антонова О. Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: [монографія] / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ім. І. Франка, 2012. С.14–41.
3. Антонович Є.А. Теорія і методика дизайну в контексті розвитку концепції сучасного національного дизайну. Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць. Спец. вип.: Мистецько-педагогічна освіта: проблеми та перспективи. Кривий Ріг : Вид-во КДГГУ. 2005. № 13.
4. Бабич О. М. Розвиток креативних здібностей у старших дошкільників. Київ : Ексмо, 2010. 150 с.